"మౌనం అంగీకారసూచకం" అంటూ రామచంద్రయ్యగారి మెడలో ఒక దండ వేశాడు. జానకమ్మగారికి శివపార్వతులు ఉన్న పెయింటింగ్ బహూకరిస్తూ -

"జగతః పితరౌ వందే

పార్వతీ పరమేశ్వరౌ" అంటూ తన ఉపన్యాసం ముగించారు ముఖ్యమంత్రిగారు.

"ఏమిటీ హడావిడి?" అంటూ అపుడే ఆలస్యంగా వచ్చిన ఒక పత్రికా విలేకరి రెండవ అతన్ని అడిగాడు.

రెండో అతను పెదవి విరుస్తూ, " అది ముఖ్యమైన విషయం కాదు. అయినా ఎంతో కొంత న్యూస్ రోజూ పంపించాలి గదా న్యూస్ రాసుకో -

"ఆ స్టేజీ మీద కూర్చున్న అమాయకుడు అతని భార్య తమ పిల్లలకి కట్నం తీసుకోమని స్వాముల వారి ముందు ప్రమాణం చేసిన ప్రకారం ఆచరించారు. అందుకని యీ హడావిడి యీ ఉత్సవం." "మూర్ఖులు అన్నికాలాల్లో ఉంటారు !!"

పున్నామ నరకం

"శివ శంకరంగారు సన్యసించారుట!

హరిద్వారం దగ్గర ఆశ్రమంలో ఉంటున్నారుట."

ఈ వార్త వినగానే ఊరు వాడ మూక ఉమ్మడిగా విస్తుబోయారు. నిశ్చేష్టులయ్యారు. తీవ్ర దిగ్భ్రాంతిని వెలిబుచ్చారు. ఈ వయస్సులో ఇటువంటి ఆలోచన కలిగినందుకు, పరాయి వాళ్లు కూడా జాలిపడ్డారు.

జ్ఞానులు,యోగులు, ఒక్క క్షణం. అంతర్ముఖులై మౌనంగా కలి "మాయ" అని అనుకుంటే.

ముందు కాలంలో మంచి రోజులు వస్తాయి అని నమ్మకం ఉన్నవాళ్లంతా ఈ వార్త విని "ధర్మానికున్న నాలుగోపాదం కూడా పోయిందని కొందరంటే. మరికొందరు.

కలియుగం అంతమై మళ్లీ కృత యుగం ప్రారంభమైయింది అని సంతృప్తి పడ్డారు.

"ఉన్న ఒక్క మంచి కష్టమరు ఎందుకిల్లా అయ్యాడని" బార్ ప్రొప్రయిటరు బాలరాజు బాధపడుతూ వుంటే,

'సరస-సంగీత శృంగార రసికజన మనోభిరాముడు, మానినీ హృదయచోరుడు లేని ఎడారిగా యీ సీమ మారిందని నీలవేణి కుమిలిపోయింది.'

"శ్రీరామ చంద్రుని సత్ సంప్రదాయం.

కృష్ణ పరమాత్మ దక్షిణ నాయకత్వం

'నిత్య నూతనత్వం'-శాశ్వత యవ్వనం"

పెద్దల కన్నా పెద్దరికం-పసివారికన్నా పసితనం

ఇవన్నీ కలగలిపితే అదే శివశంకరం.

పెద్దలు ఇచ్చిన సిరిసంపదలు తరతరాలకు సరిపోయేవి వున్నా సోమరిపోతులాగా తిని కూర్చోక సగటు మనిషిలాగా తాను కూడా అహర్నిశలు శ్రమించి కష్టం సుఖం వంట పట్టించుకుని-

లక్షాధికారి కోటీశ్వరుడయ్యాడు. మంచి చదువు, చదువుకు తగ్గ ఉద్యోగం. ఉద్యోగానికి తగిన సంపాదన.

ఈ శివ శంకరానికి అన్ని విధాల యీడు జోడుగా వుండేది ఆయన ఇల్లాలు శ్రీదేవమ్మ. జన్మ జన్మల పుణ్యఫలంగా, వరప్రసాదంగా ఆవిడ వీరి హవేలీలో అడుగు పెట్టింది. అంద చందాలు సంగతి సరేసరి చెప్పనే అక్కరలేదు. జన్మతో వచ్చిన భూషణం, వినయం స్వార్జితం-అంతులేని విద్యావైభవం.

ఆవిడ అడుగు పెట్టిన నాటి నుంచే కైలాసం లాంటి ఆ గృహం స్వర్గాన్ని మరిపించింది.

ఆ ముచ్చటలన్నీ ఒక్క పుష్కరమే.

ముగ్గురు కుమారులతో అత్రి మహాముని అనసూయలాగా ఆ దంపతులు అందరికి ఆదర్శప్రాయంగా జీవన యాత్ర సాగిస్తున్న కాలంలో ఒకనాడు మబ్బులేని పిడుగు పడ్డది.

దసరాలలో - ఆలయంలో సువాసినీ పూజ జరిగి హారతి ఇస్తున్న సమయంలో.

ఆవిడ అందరి సమక్షంలో దైవ సన్నిధిలో అమరత్వాన్ని పొందింది.

ఎందుకిలా జరిగింది? అని ప్రశ్నిస్తే-దైవజ్ఞులకి, వైద్యులకి సమాధానం శూన్యం.

పూర్ణ ఆయుర్దాయమంటే ముప్పై ఆరు సంవత్సరాలేనా? లక్షల సంఖ్యలో అనుక్షణం జపించిన మహా మృత్యుంజయ మంత్ర ఫలితం ఇదేనా? అని ఆ విదురుడు ఆక్రోశిస్తూ అడిగిన ప్రశ్నలు, యక్ష ప్రశ్నలుగానే మిగిలిపోయాయి.

క్షణకాలంలో ఆ సుందర భవనం, సతీదేవి లేని కైలాసంలా మారింది.

ఆ యింట్లో నలుగురు, తల్లిలేని బిడ్డలు...

పార్వతి లేని శివుడు.

వాక్కులేని అర్థం ఆ వాడలో నిలిచాయి...

నెల తిరగకుండానే రాబందులు వెంట పడ్డాయి. ఎవరి స్వార్థం వారిది.

పిల్ల నిస్తామని, ఆ యింటి గడప ఎందరో తొక్కారు. అనేక విధాల నచ్చచెప్పారు.

ఆయన అందరికి చెప్పిన సమాధానం ఒకటే. హరిశ్చంద్ర నాటకంలో పద్యం.

అరయిన్ వంశము నిల్పనేగదా వివాహంబు-

చివరకు ఆయన మరదలు, భార్య చెల్లెలు మనస్సులోని మాట చెప్పింది.

"ఈ పిల్లలని రక్షించుకోవడం కోసమైనా నన్ను వివాహం చేసుకో" అని.

ఆయన క్షణకాలం ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఆ చిన్నదాని ఆత్మీయతకు మనస్సు మూగబోయింది.

"నీ జీవితం చాలా విలువైయింది శారదా! దాన్ని శాపగ్రస్తం చేయవద్దు. మొదటి భార్య జ్ఞాపకాలతో సతమతమయ్యే భర్త నీ, కడుపున పుట్టని సంతానం సంరక్షణ కోసం నీ సంతోషాన్ని, సుఖాన్ని, తెలివి తక్కువగా నాశనం చేసుకోవద్దు.

"ఎంత ప్రయత్నించినా పగిలిపోయిన అద్దంలో, ప్రతిబింబం సరిగ్గా ఉండదు" అని అన్నాడు.

మరి నీ జీవితం? నీసుఖం?

"ఎన్నో జన్మలకి సరిపోయే అనుభూతులని మధుర స్మృతులను మీ అక్క వదిలి వెళ్లింది. ఈ జన్మకవి చాలు!" అని సమాధానం ...

నడి వయస్సులో పాపం భార్య పోయి వంటరివాడు అయ్యాడన్న జాలికన్నా మా సలహా పాటించి మళ్లీ పెళ్లి చేసుకోలేదని అందరికి కోపం వచ్చింది. ముఖ్యంగా రెండో పెళ్లి వాడికి పిల్ల నివ్వడానికి సిద్ధమైన పెద్ద మనుష్యులకు.

ఆ పిల్లలకి అమ్మమ్మ, అమ్మ తనే మమేకంగా ఉంటూ ఆ మహా యిల్లాలు- ముగ్గురు పిల్లల్ని పెంచి పెద్దవాళ్లని చేసింది.

శివ శంకరం గారు క్షణం తీరిక లేని వ్యాపకంలో పడ్డాడు.

ఉదయం నుంచి సాయంకాలం దాకా వ్యాపారం. చీకటి పడగానే సంగీతం, సాహిత్యం గొప్ప గొప్ప గాయకులు విద్వాంసులు, వారితో కాలక్షేపం. అందులో ముఖ్యంగా అన్నమాచార్య కీర్తనలు ఆధ్యాత్మిక రామాయణం గానం చేసే నీలవేణి బృందం అంటే ప్రత్యేక అభిమానం. వారిని ఏదో నెపంగా సత్కరిస్తూ వుండటం.

దీనిని పురస్కరించుకుని కొందరు ఆశ్రితులు చేసిన ఊహాగానాలకి ఆయన సమాధానం.

"శ్రీదేవికి ఇష్టమెన పాటలు ఆవిడ బాగా పాడగలదు!" పాత జ్ఞాపకాలు మనస్సుని మథనం చేస్తూ వుంటే జాగృతి నుంచి సుషుప్తికి, సులభ మార్గం, రెండు రౌండ్ల స్కాచ్ విస్కీ.

జీవితం పొద్దువాలిపోతోంది.

శ్రీదేవి లేదన్న చింత, మందులేని వ్యాధిగా మారితే, ప్రయోజకులైన కొడుకులని వాళ్లకుటుంబాలని గురించిన సంతోషం ఒక వెన్నెల రాత్రి, ఆనందంతో మనస్సుని తబ్బిబ్బులు చేస్తూ వుంటే.

గుండె కలుక్కుమన్నది. తను ఉన్నానని గుర్తు చేసింది!

టెలిగ్రాములు చూసూకుని, కొడుకులు కుటుంబాలు రెక్కటు కట్టుకుని వాలాయి.

నలభై ఎనిమిది గంటలు. ఇహ పరాలకు మధ్యలో ఉన్న జీవుడు, ఇహానికి తిరిగి వచ్చాడు. చీకటిలో కన్ను కనిపించకపోయిన చెవులకి అన్ని మాటలు వినిపించాయి.

"ఈ ఆపరేషన్లకి స్పెషల్ ట్రీట్మెంట్లు అంటూ లక్షలు తగలేయకండి. ముసలివాడు యింకా బ్రతికి సాధించవలసింది ఏముంది. లేని పోని సెంటిమెంట్లు పెట్టుకోకండి. మన పిల్లలకి చాలా డబ్బు అవసరం. వాళ్ల డబ్బు నాశనం చెయ్యకండి" అంటూ గృహలక్ష్ములు

సలహా చెబుతున్నారు.

"ఈ మాసికాలు తద్దినాలు అపర కర్మలు ఇవన్నీ ఉత్త బూటకాలు. నాకు వీటిల్లో నమ్మకం లేదు. దహనం కూడా అనవసరం. బాడీని ఏ మెడికల్ కాలేజీకో దానం చేద్దాం. ఆయనకు కీర్తి దక్కుతుంది. మనకు అనవసరం ఖర్చు తగ్గుతుంది- అలా, చేద్దాం." ఇది అందరికన్నా ఎక్కువ తెలివి తేటలున్న కుమారరత్న నిర్ణయం. దానికి మిగతా కంఠాలు వంత పలికాయి.

శివశంకరంగారికి ఒక్క క్షణం శ్రీదేవమ్మ గారు గుర్తుకు వచ్చింది.

"వెన్నెల నీది. చీకటి నాది" అని ఆవిడతో అనాలనిపించింది. 'పాపి చిరాయువు' అని అనుకుని యమదూతలు తిరిగి వెళ్లిపోయారు.

"మీరు పూర్తిగా ఆరోగ్యవంతులయ్యారు." అని వైద్యులు చెప్పారు...

ఇంట్లో తను ఒక్కడు మిగిలాడు.

సాయంకాలు పూట. మామిడి చెట్టుక్రింద కూర్చున్నాడు. ఆ నిశ్శబ్ద వాతావరణంలో మనస్సు క్షణకాలం అంతర్ముఖమైంది.

మామిడి చెట్టు భోధి వృక్షంగా మారింది.

ఈ బుద్ధుడికి జ్ఞానోదయం అయింది.

మనోపథంలో మూడు నగ్న సత్యాలు మెరిశాయి.

తనకు ఉత్తర గతులు కలిపించి కొడుకులు పితృఋణం తీర్చుకోరు.

అజ్ఞానం వలన కాదు-కావాలని తెలిసి చేస్తున్న పాపాలు ఈ పున్నామనరకం నుంచి యీ జీవుడికి మోక్షం లేదు.

ఈ పాపం జరగకుండా వుండాలి. తన బిడ్డలు పాపులు కాకూడదు !!

ఏనాడో మనస్సులో దాక్కున్న మాట మసలింది.

సంసారి దుఃఖి ! సన్యాసి సుఖి !

సన్యాసికి యీ లంపటాలు లేవు. బాధలు బాధ్యతలు లేవు. ఎవరో ఏదో తనకు చేయలేదనే చింతలేదు. తనకు ఉత్తర క్రియ లేదు. అపరకర్మ లేదు. తుచ్ఛమైన యీ శరీరం అనేక జీవరాసులకి ఆహారం కావటం కన్నా తనకు కావలసింది ఏముంది !!

ఈ దురదృష్టవంతుడి కడుపున పుట్టినందుకు తన బిడ్డలు పాపులు కావలసిన అవసరం లేదు.

మనస్సు ఎంతో తేలిక అయింది. ఎవ్వరి మీద కోపం, ద్వేషం లేదు. ఎటు చూసినా ఆనందం, సంతృప్తి అందరు తనవారే-పరాయి వారు ఎవ్వరూ లేరు.

ఒక్క క్షణం శ్రీదేవి మీద, కొడుకుల మీద కోపం వచ్చింది.

తన బ్రతుకు యీ తీరున కావడానికి కారణం వాళ్లని అనాలనిపించింది.

ఈ సంక్షోభం, ఈ సంఘర్షణ తనకు అక్కర్లేదు.

ఎవరికెవరు ఈ లోకంలో! అన్నీ ఎవరికి వారే అన్న జ్ఞానం ఉదయించింది.

ఆ జ్ఞాన, జ్యోతిలో ప్రయాణం. ఉత్తర దిశగా సాగింది.

శివశంకరుడు అస్తమించాడు!

స్వామీ శివానంద ఉద్భవించాడు!

కైవల్యపథం

పరంధామయ్యగారి ఇల్లు ప్రతినిత్యం పెళ్ళివారి ఇల్లులాగా కళకళలాడుతూ వుంటుంది. ఆ పేటకు-ఆ వాడకు ఆ ఇల్లు, ఆ కుటుంబం మహా సందడి.

గలగలా గోదావరిలాంటి నవ్వు వినిపిస్తుంది. అగ్నిపర్వతాలు పేలినంత గందరగోళం, పెనుతుఫానులాంటి అల్లకల్లోలం, అన్నీ ఒంటరిగా, జంటగా, ఒక్కొక్కసారి మూకవుమ్మడిగా ఆ ఇంట్లోంచి వినిపిస్తూ వుంటాయి.

క్షణం తీరికలేని వ్యాపకాలు అందరికి, మనస్సులు, మమతలు కలిసినా మాట పొసగని కుటుంబం అది.

అందరిని కనిపెట్టి చూసేవాడు - ఆర్చేవాడు - తీర్చేవాడు-అందరికి ఐనవాడు-తనని ఎవ్వరు పట్టించుకోనివాడు.

ఇంటికి పెద్ద దిక్కు అయినా తనకు ఏ దిక్కూ లేనివాడు - ఎవ్వరి అండ లేనివాడు.

ఏనాడో చేసిన ఉద్యోగం తాలూకు పెన్షను వస్తోంది కాబట్టి సరిపోయింది-లేకపోతే...

ఊరు పొమ్మనేది - కాడు రమ్మనేది.

పాత్ర పూర్తి అయిన నటుడిలాగా - టికెట్టు కొనుక్కుని రైలు ఎప్పుడు వస్తుందో తెలీని ప్రయాణీకుడిలాగా ఒంటరిగా మిగిలిపోయాడు.

బ్రహ్మ ముహూర్తంలో స్నానం సంధ్య పూర్తిచేసుకుని ఉదయించే సూర్యుడికి అర్ఘ్యం ఇస్తూ స్వాగతం పలికే అలవాటుకు ఒకేఒక వాక్యంతో భరతవాక్యం పలికింది.

పనిపాట లేనివారికి ప్రొద్దున్నే స్నానానికి తొందరేమిటి? స్కూలుకు వెళ్ళవలసినవాళ్ళకు, ఆఫీసుకు వెళ్ళేవారి పనులు అయిన తరువాత మీరు స్నానం చెయ్యండి అని కోడలి సలహా.

ఇంటిపట్టున కూర్చుని-మౌనంగా జపం చేసుకుందామంటే - ఆసన శుద్ధి లేదు...మనస్సులో ఏకాగ్రత లేదు.

"ఎప్పుడూ ఇల్లుపట్టుకుని వేళ్ళాడకపోతే - అట్లా నాలుగు బజార్లు తిరిగి రారాదు' ' అని ఇల్లాలి సూచన...

"మీకు బి.పి. ఉంది... గుండె కూడా బలహీనంగా ఉంది...టిఫిను తిని ఉదయం ఎనిమిది గంటలకు ఈ మందు వేసుకొండి" అని డాక్టరు సలహా. స్నానం సంధ్య పూర్తికానిదే తను పచ్చిగంగ కూడా ముట్టడు. ఉదయ సంధ్యకు ఆస్కారం లేదు. ఇంట్లో ప్రొద్దున్న టిఫిన్ చెయ్యరు అని తెలిసికూడా - ప్రాణంమీద తీపికొద్దీ ఒకరోజు అడిగాడు మనుమడిని -